OBSAH

J. Horecký: K systematike motivačných znakov v kongruenčných pomenovaniach . . . 321
Z terminológie bicyklov . . . 327
Návrh tunelárskeho názvoslovia . . . 335
Z terminológie genetiky V . . . 339

ZPRÁVY

I. Kotulič: Terminológia organickej chémie . . . 345
J. Horecký: M. Tuma, Urobíme si sami . . . 350

SLOVENSKÉ ODBORNÉ NÁZVOSLOVIE
ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED
ROČNÍK VI — 1958 — ČÍSLO 11

Vydáva
Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied v Bratislave
Hlavný redaktor dr. Jan Horecký
Tajomníčka redakcie Gertrúda Tanušková
Redakčná rada: dr. Ferdinand Buffa, dr. Ján Horecký, Viera Slivková, Gertrúda Tanušková
Redaktorka časopisu Terka Zachardová,
technický redaktor Vladimír Štefanovič
Redakcia a administrácia: Bratislava, Klemensova 27
Vychádza mesačne raz
Ročné predplatné Kčs 24,—. Jednotlivé číslo Kčs 2,—
Predplácanie časopisu možno zastaviť len koncom kalendárneho roku
Novinové výplatné povolené Poštovým úradom Bratislava 2 pod číslom 231/prepr. 1955
Rukopis zadaný v septembri, vytlačené v októbri 1958
Vytlačili Polygrafické závody, národný podnik, závod 2, Bratislava
Povolené výmerom PIO č. 12067/54-IV/2. A-513358

K SYSTEMATIKE MOTIVAČNÝCH ZNAKOV V KONGRUENČNÝCH POMENOVANIACH

Ján Horecký

Na dôležitosť znakov, ktoré sú základom pre tvorenie odborných názvov, ukazuje aj skutočnosť, že v návrhoch na terminológiu terminológie, ktoré máme nateraz k dispozícii, venuje sa týmto znakom, resp. ich názvom osobitná pozornosť.

V návrhu technickej komisie ISO/TC 57 (Medzinárodnej štandardizačnej komisie) z r. 1956 sa uvádzajú znaky inherentné a vnútorné (a tu pôvodové a účelové), v sovietskom návrhu Komisie pre technickú terminológiu sa uvádzajú znaky priame a nepriame, menné a kódové.

V našom návrhu (SON VI, 1958, 7) sa uvádzajú pojmy a názvy *vnútorný znak (inherentný znak), vzťahový znak (relačný znak), účelový znak, podobnostný znak, spôsobový znak, látkový znak, menný znak* a *kódový znak*. Zdá sa však, že ani takéto podrobnejšie delenie nezahrnuje ešte všetky druhy znakov. Treba ím venovať podrobnú pozornosť a skúmať jednak ich vzájomné vzťahy, jednak jednotlivé druhy a možnosti ich vyjadrenia lexikálnymi prvkami daného jazyka.

Pravda, pri hľadaní a triedení motivačných znakov by nebolo účelné vychádzať z vedeckých definícií, lebo v definíciách sa spravidla vystihuje niekoľko znakov, ktoré sa nemôžu v danom termíne vyjadrovať všetky jazykovými prvkami. Za oveľa účelnejšie pokladáme vychádzať z približných definícií, z jazykových opisov, totiž z vyjadrenia dôvodu motivácie jazykovými prostriedkami, opisom. Tieto opisné, jazykové definície budeme nazývať *motivačnými formulami*. Takéto motivačné formuly, i keď nie sú priamo vedecké z hľadiska daného odboru, urobia nám dobrú službu aj pri triedení znakov a okrem toho sú zárukou, že pri výskume ostaneme na pôde jazyka.

Je zrejmé, že ani pri používaní motivačných formúl nebude vždy paralela medzi definíciou a jazykovým prostriedkom, ale že veľmi často sa bude motivačná formula vyjadrovať niekoľkými jazykovými prostriedkami a naopak, niektoré jazykové prostriedky, v našom prípade slovotvorné modely, budú sa

vyskytovať vo viacerých motivačných formulách. No práve na skúmaní zhôd a nezhôd tohto druhu sa ukáže, ako sa v konkrétnom prípade a konkrétnom jazyku rieši napätie medzi potrebou pomenúvať a súhrnom jazykových prostriedkov pomenovania.

Všetky tieto myšlienky, ktoré sme tu heslovite načrtli, možno najnázornejšie overiť na výskume kongruenčných združených pomenovaní, lebo sa tu ukazuje viacej vzťahov — a pritom oveľa zreteľnejších — než pri pomenovaniach jednoslovných a pri nekongruenčných združených pomenovaniach.

Základné rozdelenie motivačných znakov na *vnútorné (inherentné)* a *vzťahové (relačné)* sa ukazuje aj v podobe im zodpovedajúcich motivačných formúl. Kým pri názvoch utvorených podľa vnútorných znakov motivačná formula spravidla vyjadruje vlastnosť samej pomenovanej veci, pri názvoch utvorených podľa vzťahových znakov sa už v motivačnej formule vždy ukazuje pojem alebo vec, na ktorú sa pomenúvaný pojem vzťahuje.

Pri vnútorných znakoch sú dva typy motivačných formúl. V prvom type, ktorý by sme mohli nazvať adjektívnym, vysvetľuje sa pomenovanie použitím takého istého adjektíva, niekedy aj adverbia, ktoré sa vyskytuje aj vo vlastnom pomenovaní. Napr. pre názov *biela mosadz* znie motivačná formula „mosadz, ktorá má bielu farbu", pre názov *konečný rozsudok* je motivačná formula „rozsudok majúci konečnú platnosť". Pre *úplný zámrz* je v motivačnej formule príslovka „zámrz, pri ktorom pôda, resp. voda úplne zamrzla". Je to vlastne definícia kruhom, ktorá by z hľadiska logiky neobstála. No z jazykového, resp. pomenúvacieho hľadiska je to definícia dostačujúca.

V tomto adjektívnom type ide vlastne o prisudzovanie tej vlastnosti, ktorá je typická pomenovanému predmetu. Treba pripomenúť, že spravidla ide v týchto pomenovaniach o akostné adjektíva, ako vidieť z názvov *čierna meď, čierne uhlie, hlavný smer, hlavná chodba, dutá nálož, kyslá ruda, pomerná vlhkosť, kladná hodnota, amorfný prvok, kritická teplota, mnohonásobná centroméra, doslovný význam.*

V druhom type vnútornej motivácie, ktorý by sme mohli nazvať slovesným, vyjadruje sa motivačný znak prídavným menom odvodeným od slovesa alebo od dejového podstatného mena. *Presahujúci pojem* je napr. „pojem, ktorý presahuje", *samospádová voda* je „voda, ktorá padá sama, vlastnou váhou" a pod. Dejový motivačný znak v kongruenčných pomenovaniach sa vyjadruje príčastím prítomným *(presakujúca voda, odbočujúce kanáliky, križujúca žila, križujúci vlak, vyšetrujúci sudca)*, slovesným prídavným menom na *-ací (kutacie práce, škrabacie spájkovanie, kvapkacie mastenie, dosadacia plocha, zapisovací tlakomer)*, slovesným prídavným menom na *-ný (zostupný prameň, posuvná lavina, posuvné meradlo)*. Ojedinelé sú v tomto type prídavné mená iného druhu *(stojatá voda, dymivá kyselina, samospádová voda)*, no dosť časté sú prídavné mená odvodené od prevzatých slov: *deklaratórny rozsudok, konštitutívny rozsudok.*

K vnútorne motivovaným pomenovaniam treba priradiť aj skupinu názvov, v ktorých je vnútorný znak použitý nepriamo, v prenesenom význame. Pravda, prenesený význam je vlastne iba v type *jalová hornina* (ktorá už neprináša úžitok). Častejšie tu ide o skratkovité vyjadrenie, napr. v type *chudobná* al. *bohatá ruda*, kde sa myslí ruda chudobná (bohatá) na úžitkové prvky. Podobne aj *jemné sito* je sito s drobnými, jasnými okami, *tvrdé (mäkké) spájkovanie* je spájkovanie tvrdou (mäkkou) spájkou. V názvoch ako *hrubé drvenie, čisté rúbanie, krátke spojenie* ide vlastne len o prevod príslovky spôsobu (na hrubo, na čisto, nakrátko) do podoby prídavného mena, resp. kongruenčného pomenovania.

V rozsiahlej skupine vzťahových motivácií sa ako typický znak vyjadruje vzťah k istej veci. V kongruenčných pomenovaniach je to prirodzene pomocou vzťahových prídavných mien.

Základná motivačná formula tu teda bude „majúci vzťah k veci". Túto formulu majú názvy ako *rodový pojem, slovotvorná prípona, medzirodové kríženie, bezpečnostná trhavina, desatinná sústava, hektárová sieť, denná ťažba, časová norma, goniometrická sieť, geomagnetický element, dcérska bunka, materská hornina.* Je to vzťah veľmi široký, málo vyhranený, preto by bolo vhodné tie znaky, ktoré sa berú sa základ motivácie, nazvať čisto vzťahovými.

Podobný široký vzťah je aj v takých názvoch, ktorých motivačnú formulu možno napísať ako „používaný v odbore X": *helmintologická pitva, strojný inžinier, geodetický klinok, lesnícka ekonomika.*

Do osobitnej skupiny možno zahrnúť znaky ukazujúce na dej, ku ktorému má pomenovaná vec vzťah (dejový znak). Motivačnú formulu „používaný pri deji X" majú napr. názvy vecí ako *spájkovacie tavidlo, kutacia chodba, kutacia jama, kryštalizačná kaďa, indukčný regulátor, flotačná batéria.* Motivačnú formulu „vyskytujúci sa pri deji X" majú názvy ab-

straktných pojmov, ako *drviaci pomer, spájkovacia teplota, tlaková strata, detonačný výbuch, granulačná flotácia, elektrolytická disociácia.* Je prirodzené, že adjektíva sú tu odvodené od slovies alebo od dejových podstatných mien.

Také isté motivačné formuly majú aj názvy motivované vzťahom k miestu (miestny znak). Prevažná väčšina názvov tu však má motivačnú formulu „vyskytujúci sa v mieste X": *hlbinná baňa, hĺbkový svah, jamová zarážka, prístredný okraj, horný koniec, medzilalokové žily, okružový okraj, zlomový prameň, uličný vpust, kotolný kameň, banská vlhkosť, vonkajšie vedenie, hriadeľová spojka, čerpadlová záklopka, drôtový zlom, dutinová výplň, obaľovač hrachový, obaľovač mládnikový, jamová budová, koľajnicová spojka.*

Menej časté sú miestne motivované názvy s motivačnou formulou „používaný v mieste X": *kuchynská soľ, banská lampa, dielenský výkres.*

Vyhranenú skupinu tvoria termíny motivované účelovým znakom. Základná motivačná formula tu je „používaný, určený na činnosť X". Prídavné meno vyjadrujúce účelový znak je odvodené od slovesa príponou *-ací (briketovací lis, čerpacia jama, čistiaci otvor, určovacia žaloba, vyhrievacia komora),* od slovesa príponou *-ný (zápalná náložka, dopravná jama, dopravný pás, kujná liatina),* od prevzatého dejového podstatného mena príponou *-ný (filtračné čerpadlo, izolačné dvere, karotážna sonda)* alebo aj od domáceho podstatného mena príponami *-ný* a *-ový (záchytná nádrž, rozvodný systém, platobný rozkaz, výtokové potrubie).*

Osobitné skupiny tvoria názvy s motivačnou formulou „používaný na výrobu X" a „používaný na uloženie X", v ktorých sa používajú adjektíva odvodené od názvov vecí. Ide o názvy ako *dlátová oceľ, nástrojová oceľ, kotlový plech,* resp. *vápnová jama, kalové potrubie, vínový pohár.*

Názvy motivované podobnosťou s vecou, na ktorú ukazuje prídavné meno, sú veľmi hojné a majú pestré motivačné formuly.

Najrozsiahlejšia je skupina názvov s motivačnou formulou „majúci X ako typickú súčiastku". Patria do nej názvy ako *kolesové rýpadlo, korýtkové čerpadlo, korčekový bager, guľový mlyn, čeľusťový drvič, etážová klietka, bubnová sušiareň, diskový dopravník, hrotový vrták, dvojosový teodolit, dvojoká zrkadlovka, dvanásťvalcový motor.*

Blízke sú aj názvy s motivačnou formulou „zahrnujúci súhrn vecí X", ako napr. *kyvadlová súprava, vrtáková súprava.* Ide tu spravidla len o mechanické prevedenie genitívu vysvetľovacieho (súprava kyvadiel, vrtákov) do podoby prídavného mena.

Vlastný podobnostný znak je základom motivácie v takých názvoch, ktorých motivačná formula sa dá zostaviť v znení „jestvujúci v podobe X": *kruhová jama, kužeľový zálom, vejárová stokovacia sústava, kútový zvar, stehový zvarový spoj, nánosové spájkovanie, cylindrická pružina, kytičkové štádium, brekciový sloh, kryštálová voda.* Patria sem aj združené pomenovania s adjektívami na *-ovitý: kokardovitý sloh, lúčovité tepny, hviezdovité žily.*

Len nepriamo patria do skupiny názvov motivovaných podobnosťou také názvy, ktoré majú motivačnú formulu „fungujúci ako X" *(doplnkový činiteľ),* „chápaný ako X" *(doplnkové čítanie).*

Úplne samostatnú skupinu tvoria názvy s motivačnou formulou „poháňaný pomocou X": *vodná turbína, parná elektráreň, atómový ľadoborec, elektrický motor, benzínový motor* a pod.

V obidvoch posledných skupinách ide o vyjadrenie spôsobu, o spôsobový znak. Zreteľný spôsobový znak je aj v takých názvoch, v ktorých sa vyjadruje spôsob úpravy, spôsob, akým vznikli alebo boli utvorené dané názvy. Motivačná formula tu je: „pripravený, utvorený činnosťou X" a prídavné mená sú vlastne príčastia trpné od nedokonavých i dokonavých (predponových) slovies: *fúkaná zakládka, križovaná žíla, kopaná studňa, máčaná elektróda, lomený oblúk, adjustovaná náložka, briketované uhlie, destilovaná voda, kótovaný náčrtok, bessemerovaná oceľ; nadradený pojem, prevzaté slovo, združené pomenovanie, stočené kanáliky, zahradený vodojem, opracovaný zvar* a pod.

Ďalej sem patria názvy, v ktorých sa vyjadruje spôsob vzniku alebo výroby. Názvy ako *elektrolytická meď, eruptívna hornina, vyvrelá hornina, usadená hornina* majú motivačnú formulu „vzniknutý pri činnosti X". Názvy ako *generátorový plyn, saturačný kal* majú zase motivačnú formulu „vyrábaný pri činnosti X" alebo „vznikajúci v X".

Výraznú skupinu tvoria názvy s motiváciou na základe látky ako typického znaku. Sú tu dve motivačné formuly: „urobený z látky X" a „obsahujúci látku X". Prvá je v názvoch, ako *drôtené lano, hnedouhoľný koks, kožené vrece, ľadová po-*

krývka, kamenný prach, pieskovcový pomník, mramorová socha, zlatý prsteň, železná tyč, oceľové pero. Druhá motivačná formula je v názvoch, ako *cínová kompozícia, draselná soľ, horčíkové svetlo, chrómová oceľ, kobaltová skalica, kremitý piesok, kyselina sírová, kyselina siričitá, medená spájka, rutilová elektróda, karbonylová zlúčenina, bridličnatá hornina.*

Názvy s časovou motiváciou a s motivačnou formulou „odohrávajúci sa v čase X", prípadne „ týkajúci sa obdobia X" sú pomerne zriedkavé: *večerné predstavenie, ranná polhodinka, poludňajšia prestávka, nedeľná smena, nočná služba, zimná expedícia, pooperačná starostlivosť, posmrtná maska, predškolský vek.*

Menný znak je najčastejšie základom motivácie v názvoch, v ktorých sa uvádza meno objaviteľa alebo spracovateľa. Motivačná formula tu je „pomenovaný podľa X": *Bessemerov konvertor, Brinellova skúška, Dawsonov plyn, Krasovského elipsoid, Čičibavinova reakcia, Karlíkov tachograf, Eötvösove váhy.* Motivačná hodnota mien v takýchto názvoch je hodne zastretá, použité mená nijako neukazujú na podstatný alebo aspoň typický znak pomenovanej veci. Preto sa v niektorých vedných odboroch od takejto motivácie upúšťa.

Podobne malú motivačnú hodnotu majú aj prídavné mená odvodené od miestnych alebo iných zemepisných názvov, ktorých motivačná formula je „vynájdený v mieste X": *anglické surové železo, kanadský zákon, kanadské vŕtanie, emšerská studňa, artézska studňa, biebrišský šarlach, kremžská bieloba* a pod. Väčšiu hodnotu majú napr. názvy zvierat a rastlín s motivačnou formulou „rastúci, žijúci v mieste X": *ruman karpatský, oman britský, škarda sibírska, jastrabník florentský, hlavinka sedmohradská* a pod.

Minimálnu motivačnú hodnotu majú kódové znaky, ktorými sa vyjadruje poradie, poloha v štruktúrnom vzorci, nezreteľná skratka. Ide o názvy ako *C faktor, B vitamín, A chromozómy, β-alanín, DNK teliesko, kyselina p-aminosalicylová.* Niekedy sa takýmto spôsobom vyjadruje podobnosť: *T železo, U železo, K zvar, X zvar, Y zvar* a pod. K názvom motivovaným kódovými znakmi patria do istej miery aj pomenovania, ako *prvý pád, tretia osoba, prvý námestník, primárne vinutie, sekundárny enterohelmint.*

Aj tento neúplný výpočet, ktorý by bolo možno podrobnejším výskumom ešte rozmnožiť o ďalšie typy, ukazuje, že treba rozmnožiť počet motivačných znakov, ktoré sa uvádzajú v doterajších návrhoch na terminológiu terminológie. Ďalej sa z tohto výpočtu ukazuje, že pri ďalšom výskume možno plodne využiť pojem motivačnej formuly, a to nielen pre zisťovanie ďalších motivačných znakov, ale aj pre výskum pomenovacích typov vôbec.

Zdá sa, že naznačenou cestou bude účelné skúmať aspoň tri základné otázky. Predovšetkým bude možno zistiť, ktoré motivačné formuly sa používajú v jednotlivých odboroch (v technike, v prírodných vedách, v spoločenských vedách a pod.). Ďalej sa podrobnejšie zistí, aké sú vzťahy pomenovaní jednoslovných, kongruenčných a nekongruenčných. Zdá sa totiž, že motivačné formuly združených pomenovaní a slovotvorné modely odvodených slov bude možno uviesť na spoločného menovateľa, na akési pomenovacie modely. A napokon bude zaiste osožné skúmať výskyt motivačných formúl v paralelných názvoch v rozličných jazykoch.

Z TERMINOLÓGIE BICYKLOV

stredová hlava
skupina súčiastok zostavených v ložiskách, umožňujúca otáčanie hriadeľa, kľúk a prevodníka

hriadeľ
súčasť stredovej hlavy otáčajúca sa na oceľových guľkách

ľavá stredová miska
súčasť zaskrutkovaná z ľavej strany do stredovej spojky

pravá stredová miska
súčasť zaskrutkovaná z pravej strany do stredovej spojky

poistná matica
súčasť zabezpečujúca ľavú stredovú misku proti uvoľneniu

prevodník
ozubené reťazové koleso pevne spojené s pravou kľukou

veniec prevodníka
ozubený veniec deleného prevodníka

vonkajší veniec dvojprevodníka
ozubený veniec dvojprevodníka upevnený na kľuke zvnútra rámu

vnútorný veniec dvojprevodníka
ozubený veniec dvojprevodníka upevnený bližšie k rámu kolesa

hviezdica prevodníka
vnútorná časť prevodníka s otvormi na pripevnenie venca prevodníka alebo dvojprevodníka

skrutka hviezdice prevodníka
skrutka spojujúca hviezdicu prevodníka s vencom prevodníka alebo dvojprevodníka

matica hviezdice prevodníka
matica naskrutkovaná na skrutku hviezdice prevodníka

skrutka dvojprevodníka
skrutka spojujúca vonkajší veniec dvojprevodníka s vnútorným vencom dvojprevodníka

ľavá kľuka
súčasť upevnená jedným koncom na hriadeľ stredovej hlavy; na druhom konci je zaskrutkovaný pedál

pravá kľuka
súčasť rovnaká ako ľavá kľuka, avšak s osadením na upevnenie prevodníka alebo hviezdice prevodníka

klin
súčasť zabezpečujúca pevné spojenie hriadeľa o stredovú hlavu s kľukou

matica klina
matica zabezpečujúca klin proti uvoľneniu

pedál
súčasť naskrutkovaná do kľúk, otáčajúca sa okolo svojej osi po ložiskových guľkách

pravý čap
čap pedála zaskrutkovaný do pravej kľuky

ľavý čap
čap pedála zaskrutkovaný do ľavej kľuky

kužeľ
súčasť zaskrutkovaná na čap pedála, ktorá tvorí s miskou a guľkovým venčekom alebo guľkami ložisko

miska
súčasť zalisovaná do pedála, ktorá tvorí časť ložiska

rúrka
rúrka umiestená na osi pedála, do ktorej sú zalisované hlavičky

hlavička
súčasť nalisovaná do rúrky a s nalisovanou miskou; tvorí časť ložiska

puzdro
súčasť tvoriaca strednú časť pedála (nahradzuje rúrku, hlavičku i misky)

bočnica pedála
súčasť tvoriaca boky pedála

strannica pedála
súčasť tvoriaca strany pedála

mostík pedála
súčasť tvoriaca bočnicu s vylisovanou časťou pre uloženie misky (nahradzuje bočnicu a hlavičku)

kryt mostíka pedála
súčasť spojená s mostíkom pedála na prikrytie rotujúcich častí

prachovka
súčasť prikrývajúca rotujúce časti

tyčinka
súčasť, na ktorej je natiahnutý gumový klátik

gumový klátik pedála
súčasť nasunutá na tyčinke

odrazové sklo
farebné sklo vkladané na strannicu pedála

prítlačná doštička
súčasť upevňujúca odrazové sklo

reťaz
skupina spojených súčastí, prenášajúca pohyb od prevodníka na pastorok zadného kolesa

koleso
skupina súčiastok umožňujúca pohyb bicykla

ráfik pre plášť s drôtom
súčasť na správne a bezpečné uloženie plášťa s drôtom

ráfik pre plášť so záhybom
súčasť na správne a bezpečné uloženie plášťa so záhybom

ráfik pre galusku
súčasť na správne a bezpečné uloženie galusky

spice
súčasti spájajúce náboj kolesa s ráfikom

matica spice
súčasť spájajúca spicu s ráfikom

podložka matice spice
súčasť vkladaná pod maticu spice v ráfiku

disk
súčasť na uloženie gumovej obruče

ventil
zariadenie na nahustenie duše

ventil pre galusku
zariadenie na nahustenie galusky

teleso ventilu
hlavná stredná časť ventilu

kužeľ ventilu
súčasť na nasunutie ventilovej hadičky

podložka
súčasť vkladaná pod prítužnú maticu
prítužná matica
matica priťahujúca ventil k duši
ráfiková matica
matica upevňujúca ventil k ráfiku
presuvná matica
matica upevňujúca kužeľ ventilu k telesu ventilu
čiapočka
súčasť naskrutkovaná na kužeľ ventilu a zabraňujúca vnikanie nečistôt
ventilová hadička
gumová hadička navlečená na kužeľ ventilu
matica kužeľa ventilu
matica naskrutkovaná na kužeľ ventilu
náboj predného kolesa
súčasť umožňujúca otáčanie predného kolesa
náboj zadného kolesa
súčasť umožňujúca otáčanie zadného kolesa
plášť náboja
vonkajší diel náboja predného alebo zadného kolesa
príruba
súčasť nalisovaná na rozpernej rúrke s otvormi pre spice
pravá príruba
súčasť nalisovaná na hlavici, majúca na obvode otvory pre spice a závit na zaskrutkovanie voľnobežného pastorka
ľavá príruba
súčasť nalisovaná na hlavici, majúca na obvode otvory pre spice a niekedy závit na zaskrutkovanie pevného pastorka a poistnej matice
hlavica náboja
súčasť nalisovaná na rozpernej rúrke a tvoriaca časť ložiska
rozperná rúrka
rúrka spájajúca príruby alebo hlavice
miska
súčasť vlisovaná do príruby, tvoriaca časť ložiska
os náboja
súčasť, okolo ktorej sa náboj otáča na oceľových guľkách
kužeľ
súčasť naskrutkovaná na osi, tvoriaca časť ložiska
poistná podložka
podložka zaisťujúca polohu kužeľa
poistná matica
matica zaisťujúca kužeľ pred uvoľňovaním

matica
súčasť na upevnenie náboja v prednej alebo zadnej vidlici
vymedzovacia vložka
súčasť vymedzujúca vzdialenosť pastorkov
venček guľkového ložiska
oceľové guľky zostavené s klietkou v ložisku
voľnobežný náboj zadného kolesa
súčasť umožňujúca pohon, voľný beh a brzdenie
plášť náboja
vonkajší diel voľnobežného náboja
zaberacia hlava
súčasť, ktorá pri otáčaní v zmysle pohonu uvádza valčeky zaberacej hlavy do záberu a v opačnom zmysle točenia ich uvoľňuje
valček zaberacej hlavy
súčasť prenášajúca záber
klietka valčeka zaberacej hlavy
súčasť pridržiavajúca valčeky zaberacej hlavy
poistka zaberacej hlavy
súčasť zaisťujúca zaberaciu hlavu
vonkajší krúžok prachovky
súčasť tvoriaca s vnútorným prúžkom prachovky a tesniacim krúžkom tesnenie zaberacej hlavy
vnútorný krúžok prachovky
krúžok na vnútornej strane prachovky
tesniaci krúžok
krúžok umožňujúci tesnenie prachovky
brzdový kužeľ
súčasť prenášajúca spätný záber
valček brzdového kužeľa
súčasť prenášajúca silu na čeľuste brzdového kužeľa
klietka valčekov brzdového kužeľa
súčasť pridržiavajúca valčeky brzdového kužeľa
podložka brzdového kužeľa
súčasť vkladaná na brzdový kužeľ
čeľuste brzdového valca
súčasť rozpínajúca brzdové obloženie
kolík brzdového plášťa
súčasť zabezpečujúca brzdový plášť proti posunutiu
brzdové obloženie valca
súčasť vykonávajúca brzdenie
poistka brzdového valca
súčasť zabezpečujúca brzdové obloženie na brzdovom valci

ós voľnobežného náboja
súčasť, okolo ktorej sa náboj otáča na oceľových guľkách
pevný kužeľ
súčasť naskrutkovaná pevne na osi, tvoriaca časť ložiska
pákový kužeľ
súčasť naskrutkovaná na os s výrezom na upevnenie páky
vnútorná prachovka pákového kužeľa
prachovka nalisovaná na pákovom kuželi
vonkajšia prachovka pákového kužeľa
prachovka nalisovaná v plášti voľnobežného náboja
páka
súčasť zachycujúca brzdovú reakciu
strmeň
súčasť upevňujúca páku k ramenu zadnej vidlice
skrutka strmeňa
skrutka spájajúca strmeň s pákou
prachovka pastorka
súčasť zabraňujúca vnikaniu nečistôt okolo pastorka
matica pastorka
súčasť zabezpečujúca pastorok proti zoskrutkovaniu pri brzdení
zátka
súčasť umožňujúca mastenie náboja
pevný pastorok
ozubené koleso zaskrutkované pevne na náboji
jednostupňový voľnobežný pastorok
súčasť naskrutkovaná na náboj zadného kolesa, zaberajúca v systéme rohatky a západky a voľne sa otáčajúca pri opačnom zmysle točenia, majúca na obvode jeden ozubený veniec
trojstupňový voľný pastorok
voľnobežný pastorok majúci na obvode tri ozubené vence s rôznym počtom zubov
štvorstupňový voľnobežný pastorok
voľnobežný pastorok majúci na obvode štyri ozubené vence s rôznym počtom zubov
päťstupňový voľnobežný pastorok
voľnobežný pastorok majúci na obvode päť ozubených vencov s rôznym počtom zubov
ozubený veniec
vonkajšia ozubená súčasť voľnobežného pastorka
základné teleso
súčasť so závitmi na naskrutkovanie ozubeného venca

guľková opierka
súčasť tvoriaca časť ložiska
západka
súčasť zapadajúca do rohatky
rohatka
súčasť so zárezmi pre západku
pružina
súčasť tlačiaca západku do záberu
plášť so záhybom
plášť zabezpečený na ráfiku proti zošmyknutiu záhybom
plášť s drôtom
plášť zabezpečený na ráfiku proti zošmyknutiu drôtom
galuska
špeciálny plášť pre športové a závodné bicykle
duša
súčasť z gumy vkladaná do plášťa
vložka pod dušu
gumový pruh vkladaný na ráfik pod dušu
gumová obruč
plášť, ktorý sa nenahusťuje
bowdenová plášťová brzda
zariadenie brzdiace na vonkajšom obvode plášťa silou vyvinutou stlačením brzdovej páky a unášanou obyčajne bowdenovým lankom na brzdový klátik
brzdový klátik
súčasť z gumy vykonávajúca brzdenie
držiak brzdového klátika
súčasť na upevnenie klátika
rúrka držiaka
súčasť na upevnenie držiaka, pohybujúca sa v objímke
objímka
súčasť na upevnenie plášťovej brzdy k prednej vidlici
pružina plášťovej brzdy
súčasť vracajúca pohybujúce sa časti brzdy do východiskovej polohy
viečko
súčasť uzavierajúca rúrku brzdového držiaka
oceľové lanko
skupina oceľových drôtov zvinutých v lanko
bowdenová hadica
ohybná kovová hadica z drôtu vinutého v skrutkovici so závitmi predpätými a tesne k sebe priliehajúcimi

povlak bowdenu
rúrka z plastickej látky navlečená na bowdenovú hadicu

brzdová páka
skupina súčastí upevnených na rúrke kormidla, umožňujúca ručné ovládanie brzdy

držiak páky
súčasť pripevnená na rúrke kormidla, v ktorej je otočne uložená páka brzdy

strmeň
súčasť upevňujúca a zabezpečujúca držiak páky k rúrke kormidla

čap páky
súčasť na upevnenie páky k držiaku

bowdenová objímka
súčasť držiaka konca bowdenu

koncovka bowdenovej hadice
súčasť navlečená na koniec bowdenovej hadice

držiak lanka
súčasť na zakotvenie lanka

klátiková ráfiková brzda
zariadenie brzdiace zo strán na ráfik silou vyvinutou stlačením brzdovej páky a prenášanou bowdenom

držiak klátika ráfikovej brzdy
súčasť na upevnenie klátika

skrutka držiaka
skrutka pripevňujúca držiak k čeľusti

čeľusť
súčasť otočne uložená na svorníku brzdy

prichytka
súčasť na uloženie a prichytenie pružiny

svorník prednej brzdy
súčasť na upevnenie brzdy k prednej vidlici

svorník zadnej brzdy
súčasť na upevnenie brzdy k rámu

držiak bowdenovej objímky
súčasť držiaca bowdenovú objímku

ťahadlová strmeňová brzda
zariadenie brzdiace na vnútornom obvode ráfika silou vyvinutou stlačením brzdovej páky a prenášanou ťahadlami

bowdenová strmeňová brzda
brzda, na ktorej je brzdná sila prenášaná bowdenovým lankom

Podľa návrhu normy ČSN 30 9004-6

NÁVRH TUNELÁRSKEHO NÁZVOSLOVIA

štôlňa
čiastkový výrub s prierezom menším ako 10–14 m²

smerová štôlňa
štôlňa, ktorá sa razí prvá a udáva hlavný smer tunela

spodná štôlňa
smerová štôlňa, ak sa razí horná a dolná

stropná štôlňa
štôlňa, ktorá sa rúbe nad smerovou

čelo štôlne
čelná stena štôlne

predok štôlne
pracovisko pri čelnej stene štôlne

strop štôlne
horná plocha štôlne

boky štôlne
bočné steny štôlne

dno štôlne
spodná plocha štôlne

svetlý prierez
rozmery štôlne medzi dočasnou výdrevou

výrubový prierez
rozmery celého výlomu

prirúbanie prierezu
rozširovanie prierezu štôlne

olovnica
zavesený kamienok alebo olovo označujúce smer

postup v štôlni
dĺžka, o ktorú postúpi štôlňa po jednom odstrele (dni, týždni)

dočasný výstroj štôlne
výdreva zabezpečujúca dočasne vyrúbaný priestor

pažiny
dosky na zachytenie horniny

stropné pažiny
dosky na zachytenie horniny na strope štôlne

bočné pažiny
dosky na zachytenie horniny na bokoch štôlne

stropnica
priečne drevo z guľatiny zachycujúce pažiny alebo priamo strop

stojka
stĺp podopierajúci stropnicu a zároveň bočné pažiny

veraje
stropnica spolu s dvoma stojkami
podporné veraje
pomocné veraje zatiahnuté medzi dve veraje na podporu
jama pre stojku
jama vykopaná do dna štôlne na osadenie stojky
podkladka
podložka z hrubej dosky, na ktorej spočíva stojka v jame
spodný priečny a pozdĺžny prah
pozdĺžne a priečne drevá, na ktoré sa prenáša tlak stojok, ak je dno príliš mäkké
odstavnica
drevo nad verajami odtláčajúce pažiny od verají
tupý klin
klin na rozoprenie odstavnice od verají
plochý klin
klin na rozoprenie odstavnice od pažiny
rozpierka
krátky kus guľatiny na rozoprenie verají od seba
sedlo
opracovanie horného konca stojky, aby stropnica doň zapadla
podvlak
pozdĺžne drevá z guľatiny, ktoré podchytávajú väčšie časti výdrevy po stranách
kráľovský podvlak
podvlak podopierajúci časti výdrevy uprostred
pomocný podvlak
pozdĺžne drevo podopierajúce určité časti výdrevy, najmä stropnice pred upevnením na stojky
stredná stojka
stojka na podopretie stropnice pred definitívnym upevnením na stojky
výplň pažinami
vyplnenie priestoru medzi pažinami a horninou
zádržná skoba
skoba zabraňujúca vypadnutiu klina
plný výrub
výrub celého tunelového prierezu
tunelový pás
časť tunela dlhá 2–12 m, ktorá tvorí jedno pracovisko
zálomový pás
prvý pás, ktorý sa vylamuje vtedy, keď sa na susedných pásoch ešte nezačalo pracovať

záverový pás
pás, ktorý sa vylamuje vtedy, keď oba susedné sú už hotové
tunelový výrubový prierez
celý prierez tunela i s obmurovkou
prístropie
horná časť plného tunelového výrubu
opory
spodná časť plného tunelového výrubu
základy
výkop na uloženie základov obmurovky
stropná klenba
obmurovka stropu
spodná klenba
klenba dna tunela
kryt dna
betónová dlažba dna tunela
tunelový kanál
kanál vedúci stredom tunela
zálom = zárub
zvislá šachta alebo šikmá štôlňa zo spodnej štôlne nahor
syp
zvislý komín medzi hornou a spodnou štôlňou
dostropný zárub
pozdĺžny výrub po celej dĺžke pása od stropu spodnej štôlne
dočasná výdreva
dočasné zabezpečenie výrubu
pozdĺžnik
dlhé nosné drevo podchytávajúce stropné pažiny
korunný pozdĺžnik
prvý pár pozdĺžnikov podchytávajúci strop
oporný pozdĺžnik
pozdĺžne nosné drevo výdrevy opôr
1.—4. pár pozdĺžnikov
ľavý a pravý korunný pozdĺžnik, ľavý a pravý druhý pozdĺžnik atď.
pozdĺžniková vzpierka do horniny
krátky kus tenšej guľatiny medzi pozdĺžnikom kolmo a horninou
pozdĺžna rozpierka
kúsok guľatiny medzi pozdĺžnikom a horninou v osi tunela
čelná vzpera
drevo z guľatiny opierajúce pozdĺžnik o dno tunela v šikmom smere
priečna a pozdĺžna rozpierka
krátke drevo rozpierajúce jednotlivé časti výdrevy

stípik
krátke drevo ako podpera medzi pozdĺžnikom a dnom výrubu
pozdĺžniková vzpera
drevo podopierajúce pozdĺžniky o prah
pomocný pozdĺžnik
pomocné pozdĺžne drevo na podopretie pozdĺžnikov, príp. aj iných častí výdrevy
hlavný prah
priečny prah medzi vzperami a hlavnými stípmi
krajný hlavný prah
prah najbližší začiatku alebo koncu pása
vnútorný prah
prah uprostred pása
hlavný stíp
stíp z veľmi silnej guľatiny podopierajúci hlavné prahy o dno výlomu
lavica
polohranaté pozdĺžne drevo pod hlavnými prahmi
oporová vzpera
drevo opierajúce pozdĺžnik o krajný rad hlavných stípov
dlhá rozpera
drevo na rozoprenie medzi druhým a štvrtým párom pozdĺžnikov
debnenie
pomocná konštrukcia pre murivo, príp. betón
šablóna pre murivo opôr a spodnej klenby
šablóna udávajúca tvar murovky
stojka lavice
stípy z guľatiny na podopretie lavice
klenbová šablóna
šablóna udávajúca tvar murivu hornej klenby
klenbové hranolčeky
hranolčeky na debnenie hornej klenby
murárske lešenie
lešenie pre murovanie hornej klenby
podpierky
krátke kusy guľatiny
rubač
vyučený pracovník, ktorý pozná všetky práce spojené s rúbaním a vydrevovaním
pomocný rubač
pomocník rubača
rubačská dvojica
dvaja rubači, ktorí si navzájom vypomáhajú

poslík
pomocná mladšia sila na prinášanie drobnejšieho náradia
tunelový murár
murár, ovládajúci všetky murárske práce v tuneli
pracovná skupina na páse
kompletná osádka pása
tunelársky majster
vedúci zodpovedný za menší pracovný úsek v tuneli
tunelový zámočník
pracovník pre rýchlu opravu strojov a zariadení v tuneli
dopravný majster
majster, ktorý sa stará o tunelovú dopravu
nádvorný majster
technik starajúci sa o prípravu vlakov a nákladov pre tunel

Pripravil R. Jurík

Z TERMINOLÓGIE GENETIKY V

E (E_1, E_2, E_3)
označenie pre potomstvá po ožiarení X lúčmi
efydrogamia
opeľovanie vodomilných rastlín nad vodou
efydrogamný
vodomilný, opeľujúci sa nad vodou
ekáda
prispôsobený typ organizmov vzniknutý selektívnym pôsobením okolia
ekofén
rad fenotypov charakteristických pre určitý genotyp v rámci jeho prírodného životného priestoru
ekolínia
variačná odchýlka v rámci druhu ako reakcia na ekologické zóny, v ktorých daný druh žije
ekoproterandria
proterandria pod vplyvom určitého prostredia
ekoproterogýnia
proterogýnia pod vplyvom určitého prostredia
ekospecies
druh organizmov vzniknutý selekčnou činnosťou prostredia
ekotyp
ekologická jednotka zahrnujúca skupinu organizmov istého druhu, vniknutých v určitom prostredí

ektogenéza
embryonálny vývoj in vitro
ektosféra
periférna oblasť centrozómu
ektozóm
špecifický zrnitý útvar v primordiách zárodkových buniek
elementárny gén
najmenšia jednotka mechanizmu dedičnosti schopná autoduplikácie
eliminácia
postupná genotypická zmena pri vzraste populácie, vyvolaná stratou alely
eliminačné teliesko
teliesko vyskytujúce sa niekedy medzi chromozómami, ktoré sa oddeľujú v anafáze ako čiastočka nukleoproteínu odhodená chromozómami
emaskulácia = kastrácia
odstraňovanie samčích pohlavných orgánov
embryo = zárodok
vyvíjajúca sa zygota
embryogénia
vývoj zygoty v zárodok
embryonálna bunka = zárodková bunka
bunka z prvých delení po oplodnení
embryonálny = zárodkový
týkajúci sa vývoja zygoty
embryonálny vývoj
vývoj zygoty
endogamia
1. samooplodnenie,
2. inbred,
3. splynutie dvoch samičích sesterských gamét
endomitóza
zmnoženie chromozómov vo vnútri jadra, ktoré sa niekedy vyskytuje pri raste buniek bez toho, že by sa jadro ďalej rozdelilo
endomixia
proces samooplodnenia u črievičiek (paramécií)
endopolyploidia
endomitózou vyvolaná polyploidia (v interfáze)
endoschíza
proces rytmického rastu jadra endomitózou
endosperm
triploidné vyživovacie pletivo zárodku

endospóra
spóra v spórangiu
endozóm
názov používaný pre chromozóm, jadierko alebo celé jadro
eneaploid
organizmus s deviatimi haploidnými sádkami chromozómov
eneaploidia
eneaploidný stav chromozómového aparátu
eneaploidný
majúci 9x haploidný počet chromozómov
entomofília = hmyzomilnosť
prispôsobenie na opelenie prostredníctvom hmyzu
entomofilný = hmyzomilný
prispôsobený na opeľovanie hmyzom
entogamia
opeľovanie prostredníctvom hmyzu
entomogamný
opeľovaný hmyzom
entosféra
stredná časť centrosféry
epigamia
1. príťažlivosť medzi jedincami odlišného pohlavia v dôsledku nápadného zovňajšku,
2. zvyšovanie počtu kopulácií gamét
epigenetika
odvetvie genetiky, ktoré sa zaoberá analýzou priebehu a podmienok vývoja znakov
epigenéza
vývoj na podklade génov, na ktorého priebeh a konečný výsledok majú vplyv vonkajšie činitele
epigenotyp
súbor procesov, ktorému podlieha organizmus alebo orgány, príp. pletivá v priebehu vývoja od genotypu do úplne vyvinutého fenotypu
epistatický
týkajúci sa epistázy
epistáza
potlačovanie prejavu určitého génu v genotype vplyvom iného nealelomorfného génu
eteogenéza = etiogenéza
samčia partenogenéza
etnos
priestorove ohraničená populácia s približne rovnakým biotypom

euapogamia
vývin sporofytu z gamétofytu bez oplodnenia
eucentricky
týkajúci sa prestavby chromozómu, pri ktorej príslušný segment nemení svoju relatívnu polohu
eugenika
náuka o genetickom zušľachťovaní ľudského rodu (ľudstva)
euhermafrodit
normálna rastlina s obojpohlavnými kvetmi
euchromatín
chromatín, ktorý nevykazuje heteropyknózu
euchromatizácia
náhrada heterochromatínu euchromatínom
euchromozóm = autozóm = somatický chromozóm
ktorýkoľvek chromozóm v sádke okrem pohlavných chromozómov
eumitóza
normálna mitóza, pri ktorej dochádza k diferenciácii chromozómov
euploid
indivíduum s jednou sádkou chromozómov alebo s jej presným násobkom
euploidia
stav ploidie s jednou sádkou chromozómov alebo jej presným násobkom
euploidný
majúci jednu sádku chromozómov alebo jej násobok
euryplastický
schopný modifikácie
evokátor
látka pôsobiaca ako dráždidlo na vývojové procesy
evolúcia
vývoj v slede generácií (fylogenéza)
evolučné faktory
faktory podmieňujúce vývoj: 1. mutabilita, 2. populačné vlny, 3. izolácia, 4. výber, 5. adaptácia
exagregácia
uplatnenie sa recesívneho génu v heterozygotnom stave v dôsledku toho, že alelomorfný segment s dominantným génom podľahol fragmentácii
exogamia
1. splývanie gamét (oplodňovanie) mimo tela rodičov,
2. splývanie gamét odlišných predkov
exogamný
1. oplodňujúci sa mimo tela,
2. vytvárajúci zygotu splývaním gamét odlišných predkov

explozívna evolúcia
relatívne rýchle rozčlenenie určitej skupiny do rozličných línií
expresivita
intenzita uplatnenia sa určitého génu
extenzný faktor
gén oslabujúci expresivitu určitého primárneho génu
extina = exina
vonkajšia membrána peľového zrna
extracentriol
skupina centriolu a centromér odpútaných od chromozómov (u niektorých živorodých mäkkýšov)
extrachromatín
chromozómové segmenty pripojené alebo vsunuté medzi normálne chromozómy
F_1, F_2, F_3 ...
označenie pre prvú, druhú, tretiu atď. filiálnu generáciu po krížení
F gén
realizátor vyvolávajúci vývin samičieho pohlavia
faktor = gén = vloha
dedičná jednotka zaujímajúca fixný lokus, riadiaca určitý znak
fancierovská dominancia
selekciou podmienená stabilná dedičnosť bizarných tvarov a farby
farebná xénia
xénia týkajúca sa farby
fekundácia = fertilizácia = oplodnenie
vytvorenie zygoty splynutím samčej a samičej gaméty
fertilita
plodnosť, schopnosť vytvárať potomstvo
Feulgenova reakcia
špecifická reakcia na nukleínové kyseliny v chromatíne
figúra
usporiadanie chromozómov pri delení jadra
filiálna generácia
potomstvo z kríženia
filiálna regresia
tendencia potomkov extrémnych rodičov vracať sa k priemeru (F. Galton)
flexibilita
schopnosť populácie vytvárať nové génové kombinácie
floating
génové mutácie vystupujúce sporadicky v určitej populácii a nie v určitom konštantnom číselnom pomere

fluktuácia
rozdiely medzi geneticky zhodnými jedincami pod vplyvom vonkajších *podmienok*

fr
symbol pre B chromozómy

fragment
1. acentrická časť rozlomeného chromozómu,
2. malý nadpočetný chromozóm

fragmentácia
1. rozlomenie chromozómu alebo chromatidu, po ktorom nasleduje strata acentrickej časti,
2. amitóza

fragmentchromozóm
mimoriadne krátky chromozóm

fragmentovaná kinetochóra
kinetochóra vzniknutá *abnormálnym delením*

fraktúra
rozlomenie chromozómu na časť centrickú a jednu alebo viac častí acentrických

frekvencia
počet jedincov v triedach variačného súboru

frekvenčný fenomén
jav vykladaný predpokladom, že podstatou génových mutácií je kvantitatívna zmena génu a nie zmena biochemickej kvality

fruktifikácia
vytváranie plodov

fúzia
1. splývanie buniek, resp. ich častí,
2. *viac-menej trvalé spojenie nehomologických chromozómových ramien* alebo fragmentov po fragmentácii

fúzionálna translokácia
splynutie chromozómových ramien s centromérami a strata komplementárnych acentrických fragmentov

fuzionálne jadro
jadro vzniknuté splynutím dvoch pólových jadier zárodkového mieška

Komisia pre genetickú terminológiu

ZPRÁVY

Terminológia organickej chémie. Vydalo Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1958. Strán 146, cena brož. Kčs 5,70.

Slovenská odborná terminológia sa stále obohacuje o nové a nové príručky, ktoré vo forme terminologických slovníkov ustaľujú názvoslovie jednotlivých vedných odborov, a to ako po stránke lexikálnej, pokiaľ ide o jazykovú podobu termínu, tak aj po stránke obsahovej, pokiaľ ide o vysvetlenie, definíciu termínu.

V sérii terminologických slovníkov ako ďalší zväzok dostáva naša odborná verejnosť Terminológiu organickej chémie, ktorá spolu s dávnejšie vydanou *Terminológiou anorganickej a fyzikálnej chémie* (1956) predstavuje v podstate terminológiu chémie ako vednej disciplíny.

Terminologická príručka organickej chémie má vcelku tri kapitoly a zahrňuje v sebe názvoslovie organických zlúčenín, chemických procesov a laboratórnych prístrojov a pomôcok.

V prvej kapitole (7—24) sa v 148 bodoch podávajú hlavné zásady pre tvorenie názvov organických zlúčenín. Najprv sa tu preberajú zásady pre tvorenie názvov uhľovodíkov (7—10) a v ďalšej časti sa hovorí o tvorení názvov jednoduchých derivátov uhľovodíkov (11—24).

V druhej kapitole (25—36) sa podáva abecedný zoznam radikálov, pričom tu popri sebe stojí vždy slovne vyjadrený radikál a jeho chemický symbol, napr. acyl- RCO-, etyl- CH_3CH_2- atď.

Tretia kapitola (37—146) obsahuje vlastný terminologický slovník, v ktorom sú v *abecednom poriadku zachytené jednotlivé ustálené termíny organických zlúčenín*, chemických procesov a laboratórnych prístrojov a pomôcok so stručnou a výstižnou definíciou. Jednotlivé termíny boli prediskutované a schválené v subkomisii pre organickú chémiu, a preto ich treba pokladať za záväzné a v odborných prácach sa ich treba pridržiavať. Prevažná väčšina názvoslovného materiálu nachádzajúceho sa v slovníkovej časti bola už publikovaná ako „predbežný" návrh na diskusiu, a to na stránkach tohto časopisu (porov. SON IV, 1956, 203—205, 298—302, 357—363; V, 1957, 135—142, 177—183, 304—309). Porovnanie tohto „predbežného" návrhu termínov z organickej chémie s recenzovaným knižným a už viac-menej definitívnym vydaním terminológie organickej chémie ukazuje, že spomínaný „predbežný" návrh termínov z organickej chémie nevyvolal žiadnu diskusiu, pretože definitívne vydanie terminológie organickej chémie sa *v ničom neodlišuje od „predbežného" návrhu. Svedčí to najmä o tom,* že naša odborná verejnosť si ešte v dostatočnej miere nepokladá za povinnosť prispievať svojimi kritickými pripomienkami k zlepšeniu terminologickej práce a tak sa aspoň nepriamo zúčastňovať na ustaľovaní a normalizovaní terminológie z rozličných vedných a výrobných odborov.

I keď chemická terminológia nemala u nás dlhšiu tradíciu a nemohla stavať na starších názvoslovných prácach, predsa práce na ustaľovaní slovenského chemického názvoslovia postupovali pomerne rýchlo a úspešne, o čom svedčí najmä skutočnosť, že chemické názvoslovie je dnes už v podstate spracované a vo forme terminologických slovníkov sprístupnené našej odbornej verejnosti.

Názvoslovie organickej chémie zaujíma medzi názvoslovím ostatných vedných odborov osobitné postavenie najmä tým, že má medzinárodný charakter. Pri tvorení jednotlivých termínov sa tu používajú nedomáce, medzinárodné jazykové prvky, a to tak pri príponách, predponách, ako aj pri základných názvoch a zložkách zložených slov. Takýto stav je nielen pri pomerne zložitých racionálnych názvoch, vyjadrujúcich priamo štruktúru zlúčeniny, ale aj pri stručných triviálnych názvoch, vyjadrujúcich spravidla iba niektorú charakteristickú vlastnosť zlúčeniny alebo spôsob jej prípravy. Pri tomto medzinárodnom charaktere terminológie organickej chémie (tzv. ženevské názvy) niet pri veľkej väčšine názvov osobitnej jazykovej problematiky, pretože tu sa nedomáce, medzinárodné prípony a predpony spravidla celkom mechanicky pripínajú k nedomácim základným názvom; práve tak mechanicky sa spájajú aj jednotlivé zložky zložených slov, napr.: metylcyklohexán, izobután, propín atď. Pokiaľ ide o prípony, tieto sa v súlade s ostatnými prevzatými slovami prispôsobujú zdomácnenému úzu. Tak napr. tzv. „väzbové" prípony *-án, -én, -ín, -ón* sa píšu a vyslovujú v zhode s ostatnými prevzatými slovami s dlhou samohláskou (prípona *-ol* s krátkym o), pravda, iba vtedy, ak stoja na absolútnom konci slova. Ak však niektorá z uvedených prípon stojí na druhom alebo až treťom mieste od konca, skracuje sa, napr.: *cyklobutanón, hexen-5-in-1* ap. Výnimočne sa neskracuje väzbová prípona vtedy, ak sa bližšie určuje gréckou číslovkou, napr.: *butén-1-diol*. Domnievame sa, že v záujme jednotnosti bolo by možné od tejto výnimky upustiť, pretože z formálneho hľadiska tu ide o ten istý typ ako *hexen-5-in-1*. Popri tzv. „väzbových" príponách, ktoré majú dlhú alebo krátku samohlásku podľa toho, či stoja na absolútnom konci slova alebo až na druhom, resp. treťom mieste od konca, vyskytujú sa prípony *-án, -én, -ín* atď. aj v názvoch *mentán, antracén, pyridín* ap., kde však nevyjadrujú väzbu. Ide tu teda o príponovú homonymitu. V týchto názvoch sa prípony *-án, -én, -ín* ... nekrátia; stoja vždy na absolútnom konci slova alebo pred ďalšou, ale domácou príponou: *antracénový*.

V kapitole, v ktorej sa hovorí o hlavných princípoch tvorenia názvov uhľovodíkov a jednoduchých derivátov uhľovodíkov sa zjednodušuje a nesprávne používa nie chemická, ale jazykovedná terminológia, keď sa o zložkách zložených slov, ako: *-alkohol* (benzylalkohol), *-éter* (metyletyléter); *-sulfid* (dimetylsulfid), *-sulfokyselina* (metánsulfokyselina), *-aldehyd* (formaldehyd); *endometylén-*, resp. *endoetylén-* (1,3-endoetylércyklohexán), *amino-* (aminokyselina) ap. hovorí ako o príponách, resp. predponách. Vyplýva to iste z toho, že sa tu pre isté skupiny zlúčenín používa pravidelne jeden jazykový prostriedok, ktorý sa pripína k základnému názvu celkom mechanicky (porov. vyššie). Avšak tu ani skutočnosť, že sa spomínané jazykové prostriedky vyskytujú celkom pravidelne v istej skupine názvov organických zlúčenín, nás neoprávňuje hovoriť o týchto jazykových prostriedkoch ako o príponách, resp. predponách a o takto utvorených slovách ako o odvodených, pretože z jazykového hľadiska ide tu o také slovotvorné postupy, akými sa tvoria zložené slová. Z jazykového hľadiska možno teda o všetkých spomínaných jazykových prostriedkoch hovoriť iba ako o zložkách zložených slov.

Pri názvoch niektorých organických kyselín sa upustilo od starších tradičných tvarov s príponou *-in* pred domácou príponou *-ová*, ako napr.: „kyselina askorbínová", „kyselina asparagínová" ap. a uvádzajú sa už v náležitom ustálenom tvare bez prípony *-in*, teda v podobe: *kyselina askorbová, kyselina asparagová* (89). Podľa tejto zásady bolo treba slovotvorne pozmeniť aj niektoré iné názvy, ako napr.: „kyselina glutamínová" (92), spr. kyselina glutamová (porov. aj SON VI, 1958, 74, 121).

Vo viacerých prípadoch sa v slovníkovej časti vyskytujú terminologické dvojtvary, resp. i trojtvary (synonymá), z ktorých sú úplne rovnocenné napr.: alifatické zlúčeniny = mastné zlúčeniny = acyklické zlúčeniny, sacharidy = glycidy = cukry ap., pri iných terminologických dvojtvaroch sa zas hodnotí jeden termín ako nesprávny alebo nevhodný. Na základe najnovších výsledkov výskumu štruktúry glycidov ako nesprávny sa hodnotí starý a zaužívaný termín „uhľohydráty" (127, 140), pretože vznikol na základe nesprávneho vysvetľovania pomeru uhlíka, vodíka a kyslíka v sumárnom vzorci ako hydrátu uhlíka. Miesto zaužívaného, ale nesprávneho termínu „uhľohydráty" komisia navrhuje používať termíny *sacharidy, glycidy*, resp. *cukry*, ktoré sú celkom rovnocenné.

K termínom, ktoré sa hodnotia ako nesprávne, treba poznamenať, že tu by sa bolo žiadalo hodnotenie termínu ako nesprávneho vyjadriť aj typograficky. Pri nesprávnych termínoch v tých prípadoch, kde stoja na čele hesla, miesto výraznej polotučnej sadzby sa mala použiť menej výrazná sadzba obyčajná, resp. kurzíva, ako je to v ostatných terminologických slovníkoch, okrem iných aj v Terminológii anorganickej a fyzikálnej chémie, kým správny, odporúčaný ekvivalent nesprávnych termínov sa mohol vysádzať polotučne, a to aj vtedy, ak abecedne na toto miesto nepatrí. Je to síce iba záležitosť technického rázu, ktorá by sa bola dala ľahko realizovať, ale veci by to bolo iste iba prospelo.

Nie je dosť jasné, čo treba rozumieť pod pojmom *nevhodný termín* (skratka *nevh.*). Na prvý pohľad by sa zdalo, že ako nevhodný sa označuje taký termín, ktorý je síce z terminologického hľadiska správny, ale nenále-

žite, nevhodne sa mu pripisuje taká definícia, vysvetlenie, ktoré mu nepatrí. Proti takémuto chápaniu pojmu nevhodný termín však hovorí sama prax v slovníku. Napr. pri termíne *arabitoly* sa uvádza ako nesprávny termín *arabity* (46) na označenie *pentitolov súvisiacich geneticky s arabinózou*, hoci termín *arabity* je správny, ale iba na označenie *pentitolov opticky izomerných* (46). Ak pod pojmom nevhodný termín treba rozumieť iba jeho neadekvátne použitie, použitie v inom význame, potom by bolo treba v hesle „arabitoly (d-, l-), nespr. arabity" skratku *nespr.* nahradiť skratkou *nevh.*

Pretože na inom mieste sa skratka *nevh.* (nevhodný) používa ako protiklad k skratke *spr.* (správny), nemožno teda jednoznačne povedať, čo treba v slovníku pod pojmom nevhodný termín rozumieť. Na ilustráciu uvedieme takýto pomer skratiek *nevh.* a *nespr.* na príklade. V hesle *silikóny* sa uvádza *spr. siloxány* (128), kým v hesle *siloxány*, ktoré je iba o dva riadky ďalej, sa uvádza vysvetlenie *nevh. silikóny* (129), pričom silikóny nie sú tu ako samostatné heslo definované. Z tohto príkladu by sa dalo usudzovať, že pojem *nevhodný termín* treba chápať ako synonymný k pojmu *nesprávny termín*. Ak by to bolo tak, potom by však bolo treba uvažovať o tom, či je dôvod rozlišovať termíny nesprávne a nevhodné.

Zo zbežného porovnania niektorých termínov z organickej chémie s tými istými termínmi vyskytujúcimi sa v potravinárskej terminológii sa ukazuje, že bude treba viac koordinovať prácu jednotlivých komisií, a to aspoň v tých prípadoch, kde sa v rozličných komisiách pracuje na tých istých termínoch. Táto potreba sa tu ukazuje najmä preto, že v niektorých prípadoch sa pre ten istý termín vypracovaný v rozličných komisiách podávajú odlišné vysvetlenia, definície, čo iste nie je žiadúce, pretože tu sa do toho istého termínu vkladajú nerovnaké pojmy (porov. viaceré termíny vypracované v subkomisii pre terminológiu organickej chémie s termínmi vypracovanými v komisii pre potravinársku terminológiu, uverejnenými v SON VI, 1958, 71—77). V niektorých prípadoch sme si pri porovnaní vysvetlenia, definície termínov, ktoré podali obidve komisie, povšimli akúsi vzájomnú konkurenciu. Kým napr. *cukry (glycidy)* sa v Terminológii organickej chémie definujú ako *prírodné látky vyskytujúce sa v rastlinách* (127), teda veľmi všeobecne a povedali by sme — skôr z hľadiska potravinárskeho, v potravinárskej terminológii sa ten istý termín definuje ako *viacnásobné alkoholy a ich aldehydické a ketonické deriváty* (SON VI, 1958, 72), teda viac z hľadiska čisto chemického.

Hoci sa v úvode výslovne hovorí, že pri názvoch org. zlúčenín sa uvádzajú mnohé tzv. triviálne názvy, ktoré sa vysvetľujú názvami racionálnymi, pomerne často sa definícia termínu začína takto: *triviálny názov* (107, 37 . . .), *triviálne označenie pre* . . . (122). Domnievame sa, že táto „úvodná" časť definície je tu celkom zbytočná. Tak isto odborníkovi nič nehovorí príslovka *chemicky* (= podľa chem. zloženia), ktorá sa tu tiež v definícii

často vyskytuje (39, 49, 121 . . .), pretože už zo samej definície vyplýva, že tu ide o podanie chemického zloženia, napr. „benzoflavín = žlté akridínové farbivo, (chemicky) 2,7-metyl-3,6-diamino-9-fenylakridín" (49).

Termín *banisterín* (48) sa definuje ako *harmín*, hoci správne by tu malo stáť: *pozri harmín*, kde je definícia (70) platiaca aj pre synonymný *banisterín*.

V jednom prípade sme si povšimli, že sa termín miesto podrobnejšieho vysvetľovania definuje iba synonymom, čo sa v definícii aj výslovne uvádza, a to pri termíne *aloizoméria*, ktorý sa definuje takto: „synonymum pre priestorovú izomériu cis-trans" (43).

V niekoľkých prípadoch nie je definícia termínu celkom šťastne štylizovaná, takže pôsobí dojmom rozbitosti a neuhladenosti. Napr. na str. 52 sa celulóza definuje takto: „polysacharid s lineárnymi makromolekulami, založený na β-d-glukóze, ktorý má vláknitú štruktúru". Oveľa prijateľnejšia by bola definícia v podobe: *polysacharid s lineárnymi makromolekulami, ktorý má vláknitú štruktúru a je založený na β-d-glukóze.* Popri termíne *celulóza* bolo by sa žiadalo uviesť aspoň ako odkazový termín aj veľmi zaužívaný názov *buničina*.

Podobne aj definícia termínu *kationoidná substitučná reakcia*, ktorá znie: „substitučná reakcia, nahradí sa vodík alebo iná atómová skupina v podobe protónu alebo katiónu iným katiónom" (83), by sa dala vyhovujúcejšie štylizovať asi takto: *substitučná reakcia, ktorá spočíva v tom, že vodík alebo iná atómová skupina v podobe protónu alebo katiónu sa nahradí iným katiónom.*

Na str. 110 sme si pri hesle *nasýtené uhľovodíky* povšimli nesprávnu väzbu: „druh uhľovodíkov, obsahujúci jednoduché väzby medzi uhlíkmi", spr. *druh uhľovodíkov, obsahujúcich jednoduché väzby medzi uhlíkmi.*

Na viacerých miestach sa v definíciách jednotlivých termínov používa osobná slovesná väzba miesto primeranejšej neosobnej, napr.: ‚odkvapkávač = zariadenie spojujúce chladič s bankou, do ktorej zachytávame destilát" (112), lepšie: do ktorej *sa zachytáva destilát*. Podobne miesto osobného slovesného tvaru „ktorý môžeme odvodiť od . . ." (48, 115 . . .) lepšie by vyhovoval neosobný tvar: ktorý *možno* odvodiť od . . .

Vo viacerých prípadoch sa tzv. voľný prívlastok neprávom chápe ako tesný, a preto sa neoddeľuje čiarkou: „dermatol = zásaditá bizmutitá soľ kyseliny galovej ( ) používaná v medicíne" (56), „kaptax = 2-merkaptobenzotiazol ( ) používaný ako urýchľovač vulkanizácie kaučuku" (81).

Pokiaľ ide o tvorenie domácich názvov, tu by sme mali pripomienku k názvu „nízkovrúca látka" (76), ktorý je síce stručný, a preto sa tu asi používa, ale z hľadiska významovej priezračnosti, ako aj z hľadiska slovotvorného nevyhovuje. Preto miesto tohto nevyhovujúceho výrazu odporúčali

by sme používať opisné vyjadrenie: *látka s nízkym bodom varu*, resp. *látka vriaca pri nízkej teplote.*

V príručke sme na niekoľkých miestach našli aj drobné tlačové chyby, z ktorých niektoré môžu spôsobiť aj nejasnosť, pokiaľ ide o sám termín. Napr. pre termín *β-pinén* sa uvádza synonymum v troch podobách: „nonpinén" (112), „norpinén" (118) a „nopinén" (SON V, 1957, 181).

Popri drobných chybách, ktoré sme sa usilovali pomerne vyčerpávajúco zachytiť, je recenzovaná publikácia nielen z odborného, ale aj z jazykového hľadiska hodnotnou terminologickou príručkou, ktorá poskytne cenné služby nielen v teoretických prácach, ale aj v školskej praxi.

I. Kotuliič

M. Tuma, *Urobíme si sami.* Smena, vydavateľstvo SÚV ČSM, Bratislava 1958, str. 155, brož. Kčs 10,80.

Myšlienka vydať praktickú príručku pre výrobu jednoduchých učebných pomôcok bola nepochybne vyvolaná potrebami nášho rodiaceho sa polytechnického vyučovania. S požiadavkou polytechnizácie však nerozlučne súvisí aj zavádzanie správnej slovenskej terminológie i pekného odborného štýlu.

Prvú požiadavku — používanie správnej terminológie — spĺňa recenzovaná knižka vcelku dobre. Pri veľkom množstve termínov, ktoré sa tu vyslovujú, predsa však ostali niektoré nesprávnosti. Hovorí sa tu napr. o „brite" mištičky a vahadla (14, 17) namiesto o *závesnej hrane* (ako je na str. 17), o „krychličke" (19) namiesto o *kocke*, o „meritku síl" (31) namiesto o *mierke síl;* používa sa tu termín „obecný kladkostroj" (38 a inde) namiesto *všeobecný kladkostroj*, „kramlička" (58) namiesto *skobka*, ba i „tiahlo" (62) namiesto *ťahadlo*, „zvonkové tlačítko" (105) namiesto *tlačidlo zvončeka* alebo *zvončekové tlačidlo*, „žhavená žiarovka" (121) namiesto *žeravená žiarovka*, „zberný kartáč" (147) namiesto *zberná kefa*, „rozteč skrutiek" (146) namiesto *vzdialenosť*, príp. *rozstup skrutiek* a i.

Nebolo by potrebné používať ani také názvy ako „kľud" (28, 55), „sada závaží" (37), „pánt" (57), „nosný otvor" (101), „prúdokruh" (117), „žitná slama" (140), „otáčivý magnet" (148) namiesto správnejších termínov *pokoj, súprava závaží, záves, nosový otvor, prúdový obvod, ražná slama* (či pšeničná?), *otáčavý magnet.*

Zbytočné je i kolísanie v používaní názvov „trúbka" — *rúrka* (43, 90, 91 a inde), „vodotrysk" — *vodomet* (87—95), „silnostenný" — *hrubostenný* (98), „cverna" — *niť* (105), „výbušný motor" — *spaľovací motor* (114). Vo všetkých prípadoch by sme dali prednosť podobe uvedenej na druhom mieste.

Z neterminologických slov, ktorých používanie nás prekvapuje, treba spomenúť napr. sloveso „užívať" (11, 14, 51) namiesto *používať*, hovorové

„zmajstrovať" (20 a inde) namiesto *urobiť*, „pečlivo" (37) namiesto *starostlivo*, „prevádzať elektrolýzu" (145) namiesto *robiť, uskutočňovať.*

Nájde sa tu aj niekoľko nesprávnych väzieb, napr. „využívajú pružnosti" (21) m. *pružnosť*, „k pokusom poslúžili" (23) m. *na pokusy*, „poháňal s kolesom" (79) m. *kolesom*, „fľaška z atramentu" (45) m. *od atramentu.*

Nesprávne je spojenie dvoch slovies s rozličnými väzbami: *Aby žiaci pochopili a nadobudli predstavu o zemskom štvrťpoludníku* (9—10). Sloveso *pochopiť* má predmet v štvrtom páde, kým pri slovese *nadobudnúť* ide vlastne o celé frazeologické spojenie *nadobudnúť predstavu* a to už má predmet v šiestom páde s predložkou *o*. V uvedenej vete sa malo azda povedať: *Aby žiaci pochopili pojem zemského štvrťpoludníka a nadobudli predstavu o ňom.*

Veľmi často autor zbytočne zdôrazňuje preberané veci ukazovacím zámenom *tento, táto, toto.* Ide napr. o takéto vety: *Tenkými klinčekmi pribijeme drevené kruhy na kotúľku. Aby táto nepraskla, predvŕtame otvory tenkým vrtáčikom* (11); *Na dosku 2 prilepíme rysovací papier 5 a na tento nakreslíme sieť čiar* (25); *Výkon odbrzďujeme kolieskom 1, preto je výhodné, ak toto bude kovové* (55); *Vodné kolesá sú pomerne veľké, pomaly sa otáčajúce kolesá, ktoré majú na obvode korce a na tieto pôsobí voda najmä svojou váhou* (79). V prvom a treťom citáte by bolo dobre zámeno úplne vynechať v druhom nahradiť osobným zámenom *naň* a v poslednom by bolo treba použiť úplne novú vetu *(Na tieto korce pôsobí voda najmä svojou váhou).*

Podobne zbytočné je zdôrazňovanie dvoch častí podmienkového súvetia dvojicou *ak, keď, tak: Ak teleso robíme z plechu, tak prispájkujeme základňu cínom* (35); *Keď loď pripláva proti prúdu rieky, tak vpláva do plavebnej komory D.*

Prekvapuje častý výskyt nesprávnych tvarov, ako sú napr. „do zveráku" (17) m. *do zveráka*, „z hranolku" (22) m. *z hranolčeka*, „navijáku" (40) m. *navijaka*, „klinčekami" (41) m. *klinčekmi*, „zvlakami" (98) m. *zvlakmi*, „horáku" (120) m. *horáka*, „do tvaru háčku" (20) m. *háčika.* Nesprávna je podoba „florenťanski majstri" (87) m. *florentski;* nezvyčajná je podoba „pisská katedrála" (63) — lepšie by bolo použiť nezhodný prívlastok *katedrála v Pise.* Nesprávna je krátkosť v názve „posuvač" (114) m. *posúvač*, ako aj kvantita v prídavnom mene „kĺzny" (116) m. *kĺzný.*

Napokon ešte poznámky vecné. Názov *optika* nemohol vzniknúť z gréckeho slova *opapa*, ako sa tvrdí na str. 119, lebo takéto slovo v gréčtine niet. Malo tu byť azda slovo opópa, ale to znamená „videl som". Základom pre slovo optika bolo skôr prídavné meno *optiké (techné).* Ani názov magnetu nie je odvodený od mena gréckeho pastiera Magnusa, ale od podoby *Magnés* (t. j. Magnétan).

Z výpočtu nedostatkov, najmä v terminológii, možno usudzovať, že autor knižky Urobíme si sami nevenoval dostatočnú pozornosť súčasnej slovenskej terminológii. I keď počet *nesprávnych termínov* je v pomere k množstvu správnych termínov z geomechaniky, hydromechaniky, aeromechaniky, akustiky, optiky, magnetizmu a elektriny vcelku malý, predsa ľutujeme, že v knižke určenej pre široký okruh učiteľov i žiakov ostali.

Ján Horecký

J. Ľ. Holuby

NÁRODOPISNÉ PRÁCE

V práci sa uverejňuje celoživotné dielo jedného z najväčších slovenských národopiscov Jozefa Ľudovíta Holubyho. Je to národopisný materiál, ktorý Holuby pouverejňoval po rozličných časopisoch a sborníkoch od r. 1872 až do svojej smrti roku 1923.

Prvá kapitola obsahuje memoárové, autobiografické práce Holubyho, druhá kapitola obsahuje už materiál *národopisný*, a to synteticky zhrnutý materiál zo Slovenska, ktorý sa dotýka viacerých národopisných otázok. Tretia kapitola obsahuje národopisný materiál z Bošáckej doliny. Ostatné kapitoly obsahujú bohatý *národopisný materiál*, ktorý Holuby zozbieral a uverejnil. Zaoberá sa tu hmotnou kultúrou, prejde na ľudové *výtvarné umenie, kroj a odtiaľ na* oblasť duchovnej kultúry, ľudovej viery a ľudovej slovesnosti.

SAV 1958, str. 564, obr. 47, viaz. Kčs 63,50.

V. Budínský-Krička

SLOVANSKÝ MOHYLNÍK V SKALICI NA SLOVENSKU

Mohylník v Skalici čo do veľkosti patrí k najväčším v strednej Európe, čo do významu nálezov k najvýznamnejším na území Slovenska. Autor delí prácu na časť dokumentačnú a časť analytickú. Pri analýze sprievodných nálezov dochádza k pozoruhodným spoločenským a hospodárskym záverom. Nálezová správa podáva nový pohľad na túto dôležitú slovanskú lokalitu a bude v budúcnosti vždy cennou oporou pri štúdiu slovanských pamiatok na Slovensku i na Morave.

SAV 1958, str. 180, obr. 77, viaz. Kčs 34,—.

Jozef Mínárik

ŠTEFAN PILÁRIK (1615—1693). VÝBER Z DIELA

Uverejňuje sa tu výber z tvorby Štefana Pilárika s dokladnými vysvetlivkami a komentárom. V podrobnej štúdii sa autor zaoberá kritickým prehľadom doterajšej literatúry o živote a diele Pilárikovom a jeho podrobným životopisom. Ďalej osvetľuje vývinové smerovanie Pilárika a najmä to, v čom je význam pre jeho súčasnosť i našu prítomnosť.

SAV 1958, str. 292, obr. 26, brož. Kčs 21,—.

PROBLÉMY ENDOKRINOLOGICKEJ PRAXE Z HĽADISKA VÝSKUMU

Je to druhý zväzok prác, ktoré sú odrazom výskumnej činnosti Endokrinologického ústavu v Bratislave v rokoch 1955 a 1956. Autori z komplexne zameraného experimentu prinášajú niekoľko poznatkov v problematike nutričných príčin endemickej strumy. Ďalej sú tu práce, ktoré pomocou klinického experimentu osvetľujú niektoré aktuálne otázky endokrinných vzťahov a hormonálnych regulácií najmä v podmienkach záťaže organizmu. Pracovníkom v teréne poslúži ďalšia séria článkov, v ktorej sa na základe vlastných skúseností vyhodnocujú nové metódy na stanovenie niektorých *hormonálnych hladín*, hlavne tých, ktorým sa pripisuje veľký význam v patofyziologickom deji *živočíšneho organizmu*.

Z obsahu: P. Langer, J. Sedlák, N. Michajlovskij: *O možnostiach uplatnenia strumigénnych látok potravy v etiológii* endemickej strumy na Slovensku. — M. Verner: Endemická *struma* a duševný vývoj školskej mládeže. — L. Mikulaj, Š. Németh: